

zámek, pracovna Františka Ladislava Riegra

o dvorci sídlil v l. 1387—1413 Jíra z Jeníkova lče. Po rozvrácení vilémovského kláštera husity Maleč v držení potomků Jíry z Jeníkova, v letech 1454 bratři Heřmana a Jiřího z Malče.

zmínka o tvrzi v Malči pochází z r. 1515, kdy ji potomek vládyky Jíry z Jeníkova, Heřman Maleč-lče, postoupil s dvorem, vsí Malčí a dalšími statky Zbyňkovi z Otaslavic. Po r. 1557 postupně na tvrzi smarové z Holohlav a od r. 1599, kdy Maleč koupil Chuchelská, rod Chuchelských z Nestajova. člen tohoto rodu, Rudolf Adam Chuchelský, 1687 malečské zboží, které v polovině 17. století sedm vsí, Augustinu Norbertovi Voračickému c.

tin Norbert Voračický postavil na místě staré r. 1687 barokní zámek. Jeho původně obdélná, alitu dvoupatrová budova byla v přízemí sklenuta v patře měla rovné stropy. Hlavní vchod malečské- u, umístěný v pravé části jižního průčelí, byl nad m portálem ve vlysu pod vyloženou a profilova- asou ozdoben rytým chronogramem MAGNO T POSTERITATI (1602). který však se neshoduje kdy byl zámek postaven. Z této doby pocházejí skulptury dvou kamenných lvů, umístěných po hlavního vchodu.

719 koupil malečský statek hrabě Josef František

Schönfeld, po jehož smrti (1746) zdědila Maleč jeho dcera Kateřina, provdaná za knížete Jana Adama Auersperka. Protože jejich manželství zůstalo bezdětné, zdědil Maleč v r. 1795 Karel Auersperk, syn Janova bratra Karla Josefa Auersperka. Ten malečský statek v r. 1812 odstoupil Františkovi Xaveru Auersperkovi.

František Xaver Auersperk dal v r. 1827 k zámku přistavět postranní jednopatrová křídla. V polovině 19. století bylo levé křídlo zvýšeno o druhé poschodí (pravé křídlo zůstalo nedokončeno). Při této empírové přestavbě prodělal zámek i velké vnitřní úpravy, které z velké části potlačily jeho původní barokní výzdobu. Z ní se dochoval jen bohatě štukem zdobený strop průčelního sálu v prvním poschodí, kam se vstupuje z přízemní valeně klenuté síně po jednoramenném schodišti. Je to jemná štukatérská práce v oválném rámu s barokní groteskou, spočívající na mušličích a znázorňující andílky nesoucí akantové a dubové girlandy.

V r. 1862 koupil malečský statek se zámek od Františka Auersperka staročeský politik František Ladislav Rieger. Později jezdil v letních měsících na zámek i jeho tchán František Palacký.

Od posledních majitelů Bohumila a Vladimíry Riegrových převzal zámek v r. 1948 stát. V r. 1975 byl zámek opraven a péčí ministerstva kultury ČSR byla v jeho prvním poschodí instalována stálá expozice Dějiny české hudby a ve vstupní hale zřízen jakýsi panteon nejvýznamnějších postav z historie české hudby. Ve druhém poschodí byl také nově upraven interiér dochovaných pracoven Františka Palackého a Františka Ladislava Riegra. Zámek, obklopený přírodním parkem, je nyní majetkem Národní galérie v Praze.

MALEJOV — tvrz

5 km severozápadně od Vysokého Mýta

První nepřímá zpráva o Malejově je z r. 1433, kdy se v nejstarší městské knize Vysokého Mýta připomíná Hynek z Malejova. V r. 1440 se sněmu východočeské šlechty v Čáslavi zúčastnili Hynek a Stach z Malejova. Hynek z Malejova získal kolem r. 1463 od Jana Talafúse z Ostrova Dobříkova a byl předkem zemanů Dobříkovských z Malejova. První přímá zpráva o Malejově je až z r. 1496, kdy se zdejší dvůr uvádí jako příslušenství Dobříkova, který tehdy náležel Hynkovu synovi Janu Malejovskému z Dobříkova. V r. 1546 se Malejov uvádí jako ves s dvorem, ve všech pozdějších zprávách se v Malejově opět připomíná jen dvůr. Tvrz není písemnými prameny doložena, ale podle A. Sedláčka bylo ještě v druhé polovině 19. století u dvora patrné tvrziště. Dnes zde již žádné stopy po tvrzi nejsou. Podle místní tradice byly při úpravách okolí malejovského dvora, které se prováděly ve 20. letech 20. století, proti dvoru v lukách vpravo od silnice z Malejova do Radhoště nalezeny mohutné základové zdi, které mohly být pozůstatkem tvrze.

MALEŠOV — tvrz

6 km jihozápadně od Kutné Hory

Malešov se poprvé připomíná v r. 1303, kdy zde měl majetek Přibyslav z Malešova. V r. 1318 je doložen Zdislav z Malešova a Leštiny, v l. 1342—1349 Zdislavův syn Zdeňk z Malešova. Od Zdeňka nebo jeho dědiců získal Male-

Malešov — tvrz, rytina podle kresby F. A. Hebera z r. 1848

šov Purkart z Maidberka a ten ho v r. 1359 prodal s dalšími pěti vesnicemi sedleckému klášteru. Tehdy se v Malešově poprvé připomíná hrad, později se však uvádí vždy tvrz. Po r. 1364 prodal klášter Malešov kutnohorské patricijské rodině Ruthardů. Příslušníci této rodiny byli přijati do rytířského stavu a začali užívat přídomku z Malešova. Poprvé ho použil v r. 1403 Ruthard z Malešova.

Na základě uvedených údajů lze předpokládat, že malešovská tvrz byla vybudována v průběhu první poloviny 14. století, i když některé její úpravy byly prováděny asi ještě v druhé polovině století za Ruthardů. Tvrz byla postavena na strategicky výhodném místě, na jihozápadním okraji Malešova na skalnatém ostrohu vybíhajícím do údolí potoka Vrchlice. Na východní straně byl prostor tvrze oddělen od okolí příkopem vytesaným ve skále. Jádrem tvrze byla mohutná čtyřpatrová věž obdélníkového půdorysu, stojící na vrcholu skaliska. Věž byla původně asi zakončena dřevěným podsebitím a valbovou nebo stanovou střechou a její podlaží byla vzájemně oddělena jen dřevěnými stropy. Původní přístup do věže býval asi po představeném dřevěném schodišti. Kromě věže byly v areálu tvrze asi již jen dřevěné stavby. Důležitou součástí fortifikačního systému tvrze byly parkány zřízené na skalnatých bocích ostrohu v různých výškách nad sebou.

Parkány byly zesíleny dvěma nevelkými okrouhlými věžemi a byly vzájemně propojeny dřevěnými schody. Z původní tvrze se dodnes zachovala jen část parkánů, zbytek jedné okrouhlé věže a obvodové zdivo věže.

V r. 1411 získal Malešov stoupenec krále Václava IV. Martin Kladný z Těchlovic, který se jako majitel tohoto statku připomíná do r. 1417. V listopadu 1421 oblehl malešovskou tvrz s pražským husitským vojskem hejtman Jan Hvězda z Vicemilic a 19. listopadu tvrz dobyl. Není však známo, kdo byl tehdy jejím majitelem. Tvrz potom získal husitský hejtman Beneš z Hustiřan a Mokrovous, obvykle nazývaný Mokrovouský. Určitou dobu náležela tvrz též Zbyňkovi z Křešic a jeho synům. Dne 7. června 1424 se u Malešova, jižně od tvrze na výšině Dubině nad potokem Vrchlicí, odehrála bitva mezi Janem Žižkou a vojsky panské jednoty. Na Žižkově vítězství v této bitvě se podíleli Jan Hvězda z Vicemilic a Beneš Mokrovouský, kteří pro Žižkovo vojsko vybrali strategicky výhodné místo. Beneš Mokrovouský však později přešel na stranu panské jednoty a po jejím boku bojoval v r. 1434 v bitvě u Lipan. Po smrti krále Zikmunda Beneš vyhledával boje a znepokojoval zemi. Nakonec se stal stoupenecem Jiřího z Poděbrad. Beneš zemřel v r. 1464 a Malešov zdědili jeho synové Jiří a Bavor z Hustiřan.

Malešov — tvrz

Jiří se na rozdíl od svého otce stal odpůrcem Jiřího z Poděbrad a v době bojů s Matyášem Korvínem se postavil na stranu uherského krále. Proto v r. 1472, když na český trůn nastoupil Vladislav II. Jagellonský, královské vojsko pod velením Jana Jence z Janovic oblehlo malešovskou tvrz a donutilo Jiřího z Hustiřan k poslušnosti českému králi.

Snad již za Jiřího z Hustiřan na sklonku 15. století začala přestavba a rozšiřování tvrze, neboť již v r. 1515, kdy získal malešovský statek Jiří Háša z Újezda, je označena jako zámek. V pozdějších pramenech se střídá označení tvrz a zámek. Statek se v r. 1515 skládal z tvrze, dvora a městečka Malešova a osmi vsí. Jiří Háša z Újezda († 1540) postoupil v r. 1535 tvrz, dvůr a městečko Malešov s pěti vesnicemi své dceři Magdaleně, provdané za Jana staršího Salavu z Lípy. Magdalena v r. 1562 po smrti svého manžela odkázala Malešov svému strýci Janovi staršímu Salavovi z Lípy. Současně si vyhradila část tvrze pro sebe až do konce života. Na základě této smlouvy a některých zachovaných architektonických prvků lze alespoň zhruba zachytit, k jakým změnám na malešovské tvrzi na sklonku 15. a v průběhu 16. století došlo.

Především byly nově upraveny interiéry v původní gotické věži. Jednotlivá patra byla oddělena klenbami, na

západní straně byla prolomena nová okna s renesančním ostěním a budova dostala novou renesanční fasádu. Na renesanční úpravy věže upomínají některé klenby v jejím interiéru, renesanční okenní ostění a část fasády, zvláště nárožní bosáž. Protože ani po úpravách nebyly prostory ve věži nijak rozsáhlé, byla východně od věže přímo nad příkopem postavena nová obytná budova. Tato budova byla jednopatrová, obdélníkového půdorysu, v přízemí byly zděné komory a konírna, obytné místnosti byly v prvním patře. Mezi nimi vynikala především velká síň. Jednotlivé místnosti prvního patra byly propojeny dřevěnou pavlačí. V přízemí budovy byl též průjezd do nádvoří mezi věží a obytnou budovou. Před příkopem stál v r. 1562 dvůr.

V r. 1576 prodali synové Jana staršího Salavy z Lípy malešovské panství majiteli Dobřeneš Jiřímu Voděradskému z Hrušova. Za něho začal úpadek malešovské tvrze, neboť Jiří pobýval na dobřeňské tvrzi. V r. 1580 byl Jiří Voděradský popraven pro lichvu a malešovské panství prodal jako konfiskát královské komoře. Tehdy byl opět sestaven popis panství, z něhož se dovídáme, že v celé tvrzi byly zřízeny nejnútnejším vybavením jen tři místnosti, ostatek byl prázdný. Po r. 1580 byl Malešov pouze sídlem královského hejtmána. V r. 1610 Rudolf II. zastavil Malešov nejvyššímu mincmistrovi Hanibalovi z Valdštejna, ale o dva roky později mu byla zástava odňata. O zámku se tehdy píše jako o objektu z velké části zpustlém. Majetkem královské komory zůstal Malešov do r. 1620, kdy v době stavovského povstání byl postoupen Kristiánovi Berkovi z Dubé, ale v r. 1623 mu byl zkonfiskován a připadl zpět královské komoře. Ke statku tehdy patřila tvrz, dvůr a městečko Malešov s příslušenstvím v devíti vesnicích. Ještě v r. 1623 zastavila královská komora statek Elišce Žerotinové, rozené z Valdštejna. V r. 1631 získala Eliška Malešov dědičně s podmínkou, že umožní využívání rybníků na Malešovsku pro potřeby kutnohorských dolů. V r. 1645 získal od Elišky Žerotinové malešovské panství Jindřich Volf Berka z Dubé. Jeho syn František Karel statek zadlužil, takže v r. 1666 byl prodán v dražbě Janovi hraběti Šporkovi. Panství se tehdy skládalo ze dvou městeček a 22 vesnic.

Nový majitel chtěl na rozdíl od předchozích na malešovském panství sídlit. Jako sídlo si však nezvolil zpustlou malešovskou tvrz, nýbrž vybudoval nový zámek v Roztěži. Malešovská tvrz byla upravena a přestavěna na hospodářské a správní centrum panství. Přestavba malešovské tvrze probíhala za Jana Šporka a jeho syna Františka Antonína Šporka, který panství převzal v r. 1684. Úpravy byly zahájeny zrušením jihovýchodní části příkopu, který byl překlenut a upraven jako sklepy, jichž začal využívat malešovský pivovar. Nad překlenutým příkopem byla s využitím části hradby postavena přízemní obdélníková budova, v níž byla umístěna správa panství a úřednické byty. Bývalá obytná budova, postavená v 16. století, byla nyní upravena jako byt důchodního písaře. Dřevěný most vedoucí přes zachovanou severní část příkopu byl nahrazen mostem kamenným. Těmito zásahy v místech původního příkopu ztratila malešovská tvrz pevnostní charakter. Věž byla v této době upravena na sýpku. Při úpravách věže byly zčásti porušeny původní klenby. Ze šporkovských úprav věže pochází dnešní střecha, která vrcholí barokní lucernou s cibulovitou střechou, přístavek na východní

straně věže a větší část fasád. V r. 1699 prodal František Antonín Špork Malešov Františku Antonínu Halleweilovi, od kterého v r. 1710 získal panství František Karel z Osteina, r. 1717 následoval Karel z Osteina a v r. 1725 Karel Jáchym Breda. Ten malešovské panství zadlužil, a proto mělo být prodáno ve veřejné dražbě. Z tohoto důvodu byl v r. 1738 sestaven popis panství, který obsahoval i podrobný popis zámku. Na základě tohoto popisu bylo možné rekonstruovat hlavní změny v podobě zámku, provedené na konci 17. století a dokončované snad ještě na počátku 18. století.

K dražbě malešovského panství nakonec nedošlo a v roce 1744 získal panství, zahrnující tvrz, dvůr a městečko Malešov s 23 vesnicemi, zpět Jindřich Karel z Osteina, neboť Karel Jáchym Breda mu nezaplatil celou kupní cenu. Osteinům náležel Malešov až do r. 1809, kdy zemřel poslední mužský příslušník rodu Jan Bedřich Karel z Osteina. Na základě Janovy poslední vůle připadlo panství jeho švagrovi Bedřichu Karlovi z Dahlberga, který ke svému jménu připojil ještě přídomek Ostein.

Za jeho nástupce Karla Maxmiliána Dahlberg-Osteina došlo k poslednímu většímu stavebnímu zásahu do areálu tvrze. V l. 1824—1827 byly empírově přestavěny a stavebně sjednoceny budovy dvora. Touto přestavbou vznikly na severní a jižní straně dvora dvě dlouhé přízemní budovy, přičemž jižní budova byla spojena s přízemním stavením vzniklým nad překlenutým příkopem, takže tvrz dostala půdorys písmene L. Ve stavení nad překlenutým příkopem byl nově zřízen průjezd, který spojoval prostranství dvora s nádvořím tvrze. Současně však význam malešovské tvrze dále poklesl, neboť správa panství byla přeložena do Roztěže a tak v přestavěných budovách dvora byla umístěna již jen jeho správa dvora a byty čeledě. Jen obytná budova ze 16. století sloužila ještě jako byt panského lékaře.

Od poloviny 19. století malešovská tvrz již jen postupně chátrala. V r. 1850 se zřítíla okrouhlá věž v severozápadním rohu parkánu. V těchto místech byl parkán nově dozděán. Po r. 1850 byla opuštěna a ponechána svému osudu obytná budova ze 16. století, takže v r. 1880 z ní stály již jen obvodové zdi. Na konci 19. století za Karla Dahlberg-Osteina byly tyto zbytky odstraněny, zrušen kamenný most přes příkop a dosud zachovaná severní část příkopu byla zavezena, takže příkop zcela zanikl. Současně byla zmodernizována jižní budova dvora a přitom zrušen průjezd, který vedl do nádvoří. Těmito úpravami areál tvrze zcela splynul s areálem dvora. Z tvrze zůstala tak zachována jen věž, která byla udržována, protože sloužila i nadále jako sýpka. V průběhu první poloviny 20. století byly prováděny jen drobné úpravy budov dvora a byl upravován terén v místech bývalého nádvoří, aby byl umožněn příjezd moderních dopravních prostředků k sýpce.

Dědičce Dahlberg-Osteinů Marii Salm-Salmové byla malešovská tvrz i s velkostatkem v r. 1945 zkonfiskována a přešla do vlastnictví státu. Budovy dvora převzal MNV; severní budova byla upravena jako kulturní dům, jižní je používána k obytným účelům. Po zrušení pivovaru v 50. letech 20. století slouží jeho objekty po adaptaci jako sklad n. p. Zelenina. Samotná věž byla používána jako sýpka i po r. 1945. Používalo ji místní JZD a později Zemědělský zásobovácí a nákupní podnik Kutná Hora. Po r. 1980 byla sýpka zrušena a v r. 1985 převzal objekt MNV Male-

Malešov — zámek

šov a připravuje se úprava pro kulturní zařízení obce.

Zbytky tvrze se skládají z dvou přízemních empírových, zčásti zmodernizovaných budov bývalého dvora, nevelkého nádvoří vlastní tvrze a čtyřpatrové věže. Nádvoří a věž jsou obklopeny různě vysokými parkány, které nyní slouží jako zahrady.

MALEŠOV — zámek

6 km jihozápadně od Kutné Hory

Zámek v Malešově postavil pravděpodobně Jan Špork nebo jeho syn František Antonín Špork v souvislosti s přestavbou malešovské tvrze a dvora v poslední třetině 17. století. Nelze ani vyloučit, že stavba vznikla až za některého z majitelů, kteří vlastnili Malešov na počátku 18. století. Zámek však nebyl určen pro pobyt majitele panství, nýbrž sloužil jen jako kanceláře a úřednické byty. Poprvé se připomíná v r. 1738 v odhadu zadluženého malešovského panství Karla Jáchyma Bredy. V l. 1824—1827 za Karla Maxmiliána Dahlberg-Osteina byla původně barokní stavba upravena empírově. Úpravy se týkaly hlavně fasád. Potřebám správy malešovského velkostatku sloužil zámek až do r. 1945.

V r. 1945 byl zámek tehdejší majitelce Marii Salm-Salmové zkonfiskován a přešel do majetku státu a byl upraven pro potřeby školy. Základní škola ve správě ONV Kutná Hora je v zámku umístěna dosud.

Zámek stojí v jihozápadní části Malešova, nedaleko bývalého dvora a tvrze. Je to prostá, architektonicky nevýrazná jednopatrová budova. Je založena na obdélníkovém půdorysu a kryta vysokou valbovou střechou.

MALOTICE — tvrz

5 km jižně od Kouřimi

Ves Malotice se připomíná poprvé v r. 1295, kdy zde měl majetek Sláva z Malotic, doložený jako svědek při vyměřování hranic Ratají nad Sázavou. V průběhu 14. století byly Malotice rozděleny mezi několik zemanů užívajících přídomek z Malotic, v 80. letech 14. století se stali majiteli Malotic kutnohorští měšťané František Gysler a Martin Puš. V l. 1400—1410 zde vládl Jakub z Doubravice, kterého vystřídal Jindřich Rohlík z Trhlavy. A za tohoto majitele se v r. 1412 poprvé připomíná tvrz. Malo-

Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku [VI]

VÝCHODNÍ ČECHY

Nakladatelství
Svoboda
Praha 1989